

Vykypěl, Bohumil

Krátké vzpomenutí na Émila Benvenista

Linguistica Brunensia. 2012, vol. 60, iss. 1-2, pp. 275-276

ISBN 978-80-210-5883-5

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118243>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

přednáškách v rozhlasě, televizi, pro učitele atd. a v nejrůznějších příručkách, knihách, článcích apod. Řešil přitom praktické otázky jazykové kultury a jazykové výchovy.

Významným rysem Jedličkovy osobnosti byla jeho snaha o mezinárodní spolupráci ve výzkumu spisovného jazyka, jak jsme už uvedli v souvislosti s jeho publikační činností. Na Jedličkových pondělních asistentických seminářích na filozofické fakultě (a předtím už na pedagogické fakultě) často referovali i zahraniční mnohdy renomovaní slavisté. Proto, když Mezinárodní komitét slavistů na svém zasedání konaném roku 1970 v Helsinkách schválil založení Mezinárodní komise pro slovanské spisovné jazyky, zcela právem jmenoval jejím předsedou právě A. Jedličku. Tato komise pořádala pravidelná zasedání a konference a vzešlo z ní mnoho publikací. Měl jsem tu čest, že při jejich zasedáních v Praze jsem mohl panu profesoru organizačně pomáhat. A. Jedlička byl předsedou komise až do roku 1993, kdy byl po něm jmenován J. Bosák ze Slovenska.

A. Jedlička věnoval svůj dlouhý život kolektivní vědecké a organizátorské práci v lingvistice. Pracoval na heslech devítisvazkového *Příručního slovníku jazyka českého*, byl jedním z vedoucích členů redakce *Slovníku spisovného jazyka českého*, vycházejícího poprvé v letech 1960–1971, připravoval v rozhlasě jeden z nejvíce sledovaných pravidelných jazykových pořadů – jazykových koutků a jejich knižní zpracování. Spolupracoval na školním vydání *Pravidel českého pravopisu* (Praha 1958). Na podzim významného roku 1968 byl jako vedoucí redaktor *Naší řeči* jedním z hlavních inspirátorů a organizátorů konference *Spisovná čeština a jazyková kultura k 50. výročí založení Naší řeči*. Jako viceprezident Mezinárodní komise pro lingvistickou terminologii při Mezinárodním komitétu slavistů byl hlavním vědeckým redaktorem potřebného dvojdílného kolektivního *Slovníku slovanské lingvistické terminologie 1, 2* (Praha 1977, 1979), který vedle lingvistických termínů ve všech slovanských jazycích zaznamenává i ekvivalenty německé, anglické a francouzské.

Jak o výborném znalci spisovné češtiny napsal už jeho učitel B. Havránek, pan profesor Jedlička byl v životě i ve vědě naprosto poctivý a obětavý. Sám jsem poznal, jak jeho život byl naplněn plodnou prací vědeckou, pedagogickou a organizátorskou. Stále patří k významným teoretikům problematiky spisovného jazyka i za hranicemi bohemistiky se samostatným tvůrčím postupem a sociolingvistickým přístupem, jeho žáci především v zahraničí pokračují v rozvíjení teorie spisovného jazyka. Vzpomínáme na něj s láskou jako na výborného učitele s přátelským vztahem ke studentům i kolegům, na vynikajícího vědce s hlubokou znalostí jazyka a na charakterního dobrého člověka se zanícením pro vlastní práci.

Josef Štěpán
<stepan.josef@centrum.cz>

Krátké vzpomnutí na Ěmila Benvenista

Letos uplyne 110 let od narození Ěmila Benvenista (1902–1976). O Benvenistově životě a díle už bylo napsáno mnohé a není třeba to opakovat. Jeho skromný život je – zvláště dnes – inspirací sám o sobě. A podobně je tomu zvláště dnes i s jeho dílem. O jeho indoeuropeistické části se badatelé shodují, že je inspirativní, učené, estetické, ale pak většinu vývodů odmítají, a čtenář tak zůstává s nezodpovězenou otázkou, co konkrétně je tedy to obecně-metodologicky inspirativní na indoeuropeistovi Benvenistovi. Myslím, že je to jeho „parochiální“ (nikoli univerzální), konzervativní (nikoli progresistický) pohled: nejde mu o to všechno vědět, všechno zohlednit, zjistit, jak je to „doopravdy“; ale chce vědět jen něco, zohlednit jen to, co skutečně zná, zjistit ne, jak je to doopravdy, ale jak je třeba věci vidět, aby nám byly zřejmější, abychom zažili něco pěkného, „estetično“ porozumění, aby kousek světa byl jasnější a lepší. Je to velký protiklad k bludičce dnešních „velkokapacitních“, korpusových, univerzalistických, „typologických“ a různých jiných em-

piristických a experimentálních výzkumů a velká spřízněnost s ideální pražskou školou. A ukazuje se v tom pravá sociální funkce – přinejmenším humanitní – vědy, která by měla nikoli revolučně měnit, ale mnohem spíše evolučně zlepšovat.

Bohumil Výkypěl

Sir Aurel Stein (1862–1943)

Na rok 2012 připadá výročí 150 let od narození Aurela Steina (1862–1943), proslulého archeologa s vynikajícím lingvistickým vzděláním, který se věnoval výzkumům Tarimské pánve a zásadně přispěl k objevům velkého množství středoasijských rukopisů a jejich přepravě do Evropy. Okrajově lze zmínit i Steinova současníka Švéda Svena Hedina (1865–1952), který sice mnoho rukopisů do Evropy nepřivezl, ale cestoval podobnými oblastmi, tematicky Steina doplňuje a letos uplyne šedesát let od jeho úmrtí roku 1952. Steinovi ovšem ponecháme v portrétu hlavní prostor, protože kromě expedic za rukopisy byl i filologicky autorsky činný. Rozhodně platí, že kdyby se Stein nedal na objevitelskou dráhu, indoeuropeistika některých mrtvých jazyků by zůstala řadu let materiálově ochuzena – týká se to tocharologie, iránistiky východoiránských jazyků a indologie, pokud jde o buddhistický hybridní sanskrit a některé prákrty. Ještě dva výrazné rysy Steinovy osobnosti je potřeba předeslat. (i) Stein měl velké charisma a svým vystupováním budil u místních lidí v Asii důvěru. Peníze na odkup rukopisů jistě také hrály roli, ale bez schopnosti žít přímo mezi Číňany a Turky bez evropských sluhů by se mu rozhodně nepodařilo získat tolik materiálů – a to čínštinu ovládal jen částečně. Ještě v roce 2006 potkal jeden z autorů této vzpomínky osoby ve vlaku v Ujgurské autonomní oblasti Xinjiang, jejichž prarodiče na Steina laskavě vzpomínali. (ii) Stein byl naprostý profesionál i po praktické stránce. Přirozeně, že se každá z evropských výprav pokoušela vyzískat v terénu sólo co nejvíc dokumentů, ale jakmile šlo o odborné zpracování přivezených materiálů, spolupracoval Stein s nejlepšími znalci bez ohledu na státní příslušnost a posílal jim k analýzám nálezy nebo jejich kopie. Veřejnosti pak předkládal čtivé výsledky kolektivní práce a povitvě odkazoval na všechny, kteří se na předběžném studiu dokumentů podíleli. Úroveň Steinovy práce potvrzuje už jen seznam kapacit, se kterými spolupracoval, které četl, nebo které sám označoval za své dobré přátele: například turkolog a iránista F. W. K. Müller, turkolog a ugrofinista (a též nordista) V. Thomsen, indolog R. Hoernle, sinolog E. Chavannes, indolog L. de la Vallé Poussin, tibetolog a indolog A. Grünwedel, orientalista a polyglot v orientálních jazycích E. Denison Ross, sinolog a mongolista P. Pelliot, archeolog A. von Le Coq, tibetanista a indolog F. W. Thomas, tibetanistka C. M. Ridding, vzdělanec a kurátor Britského muzea Sir Sidney Colvin, znalec buddhistické ikonografie M. A. Foucher, Klementz, Roborovský, a další. Přímou v terénu, kde jde vždy o čas, Steinovi pomáhal na druhé výpravě i čínský asistent, který předběžně prohlížel čínské rukopisy, hledal rukou psané kolofony kvůli datování; sepisoval předběžné seznamy rukopisů a také Steinovi tlumočil a pomáhal přesvědčovat čínského klášterního správce, aby odprodal střežené manuskripty. I Steinovy fotografie archeologických lokalit jsou unikátní, protože mnohé památky se poškodily v průběhu válečných let a v některých případech (Šikčín / Qigexing u Karašahru) zřejmě i později za Kulturní revoluce.

Stein se narodil jako neplánované dítě v rakousko-uherské Budapešti 26. listopadu 1862 v bilingvní německo-maďarské židovské rodině, ale kvůli naději v lepší společenské uplatnění a kvůli získání občanských práv jej vychovávali po konverzi k protestantství. Během základních studií v Budapešti a v Drážďanech mohl Stein přidat k rodné maďarštině a němčině ještě francouzštinu, angličtinu a z klasických jazyků latinu s řečtinou; s vášní už tehdy četl o cestách Alexandra Velikého, poznal cestovatele Arminia Vambéryho, orientalistu Csoma de Kőröse, a to ho nasměrovalo dál. Po dokončení